

КОГНІТИВНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ НА СУБ'ЄКТІВ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Чайкіна Н.О.

PhD, к. психол. н., доцент кафедри психології

Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

Ключові слова: навчальний процес, модуль, стереотипи, інерційність мислення, типи викладачів, особистісний потенціал.

Keywords: educational process, module, stereotypes, inertia of thinking, types of teachers, personal potential.

Навчальний процес в нових умовах передбачає організацію засвоєння програмного матеріалу з дисципліни у дискретному режимі за наперед розробленою модульною системою, що складається з логічно завершених блоків із структурованим змістом та бальною шкалою оцінювання знань студентів. Дуже важливо, щоб українські освітні технології, які впроваджуються, відповідали таким вимогам як доступність, конкретність і об'єктивність. Доступність і конкретність визначається тим, що інформація яка надається викладачем студенту, повинна відповідати рівню його особистісному розвитку і запитам практики. Що стосується об'єктивності, то вона залежить як від кваліфікації і компетентності викладача, так й від його особистісних властивостей.

Проблема психологічних взаємовпливів і змін, які відбуваються у вітчизняному освітньому середовищі, внаслідок впровадження євроосвітніх технологій, робить неможливим ігно-

рування, виникаючого у зв'язку з цим, екзистенціонального питання свободи як такої і свободи вибору типу навчання взагалі. Дуже часто цьому заважають стереотипи усвідомлення поведінки недавнього минулого. В умовах швидкого оновлення людських уявлень, думок, стереотипи мислення виступають як стійкі соціально-психологічні утворення, які включають до себе соціальні установки, чекання і ціннісні орієнтації. Наш досвід впровадження модульної системи [4] дозволив зазначити на її ефективності, що дозволяє підвищити якість навчання та її мотивацію, яка є головною умовою для довіри, відповідальності, сумісності та привабливості європейського простору вищої освіти. Але слід зауважити, що робота за такою системою дещо обмежувала творчість викладача, бо зменшилася кількість практичних занять, які проводяться у формі обговорень та інтерактивної взаємодії, тому що основна увага приділялася опитуванню, проведенню експрес та модуль-

них контролів з метою підвищення рейтингу та набору балів. Викладач почав витратити більше особистого часу на перевірку різного виду робіт, що обумовило більш широкий дихотомічний аспект, який стосується не тільки студента, але й інерційності мислення самого викладача щодо впровадження європейських технологій навчання. Для багатьох викладачів інерційність мислення пов'язана як із когнітивними обмеженнями, які прирівнюються до норм і яким необхідно підкорятись, щоб бути прийнятним в вітчизняному освітньому середовищі; так і з відсутністю у більшості особистісних якостей, наявність яких необхідна для процесу самовдосконалення: відкритість новому, мужність, готовність визнавати свої помилки. Ці ускладнення заважають не тільки розвитку, але й усвідомленню власного потенціалу; тобто людина потребує «сприятливого навчального середовища», яким у цей час воно не є. Інакше: існує розрив між цілями суспільства, засобами їх досягнення і потребами, бажаннями самої особистості.

Роберт К. Мертон [3] розробив типологію поведінки особистості до її ставлення стосовно цілей і засобів суспільства:

1) конформіст: приймає цілі і засоби суспільства;

2) новатор: приймає цілі суспільства, але прагне їх досягти не інституціональними засобами;

3) ритуаліст: абсолютизує засоби, «забуваючи» при цьому цілі, для досягнення яких власне все і починалось;

4) ізольований тип: ігнорує як схвалені суспільством цілі, так і засоби;

5) збурювач: прагне створити нову систему норм і нові засоби їх досягнення.

Влюбій особистості у різних пропорціях присутні усі перераховані типи. Відповідно приналежність до якогось з них повинна здійснюватись на основі провідної особистісної тенденції. Якщо ж розглядувати значимість даних типів для вітчизняного освітнього соціуму, то виділити більш вагомі практично неможливо, тому що кожен з них грає свою важливу роль.

Впровадження європейських освітніх систем у вітчизняний простір повинно базуватись на мистецтві використання психологічних взаємовпливів різних факторів, завдяки чому досягається трансформація ідеологічного задуму в певні когнітивні і особистісні утворення. Вплив [2] у психології розуміється як цілеспрямований процес і результат зміни поведінки, установок, намірів, уявлень, оцінок в ході взаємодії між партнерами. У зв'язку з цим виділяють як навмисний вплив, до якого відносять переконання і навіювання; так і ненавмисний, при якому передбачається отримання певного результату від об'єкта впливу. Подолати інерційність мислення можна через переконання (персуазію) як метод впливу на учасників українського освітнього простору, шляхом звернення до їх власних критичних суджень. Непрямий вплив виникає проявляючись у дії механізмів зараження (процес передачі емоційного стану від одного індивіда до іншого) і

наслідування (копіювання якогось взірця, приклада). Вірне розуміння вербальних – невербальних сигналів з однієї сторони, і власні конгруентні поведінкові реакції з іншої, мають важливе значення для впровадження європейських освітніх технологій. При цьому також необхідно врахувати типи особистості учасників освітнього простору. Якщо це: а) опираючийся новому тип, то краще надати йому невеликі вказівки по реалізації модульної системи, і що їх легко можна виконати; б) драматизуючому типу слід надати ці вказівки як щось велике і значиме;

в) інтелектуальному типу краще взагалі не давати ніяких пояснень;

г) критичний тип буде виконувати ці вказівки тільки для того, щоб доказати що європейська система освіти не діє у вітчизняних умовах.

Можемо підкреслити, що ці психологічні взаємовпливи різних когнітивних факторів можуть здійснюватись головним чином в процесі діалогічного спілкування, яке базується, як зазначає Г. І. Колеснікова [1] на таких принципах: а) принцип інтенціональності: спрямованість на суб'єкт;

б) принцип каталізації: переборення психологічних захистів, проєкцій, внутрішнього опору, інертності мислення тощо; в) принцип простору:

створення психологічно благополучних матеріально і духовно ініціюючих умов для мотивації і впровадження нового.

В процесі діалогічного впливу на інертність мисленевих процесів суб'єктів євроосвітнього простору можна застосовувати логічні, зовні логічні, емоційно – психологічні методи і прийоми. Структура логічних доказів складається з трьох елементів: теза – положення, аргумент тези; демонстрація – безпосереднє логічне розмірковування, яке складається з сукупності умовиводів, за допомогою яких відбувається виділення тези і аргументів. В якості зовні логічних доказів можна використовувати любі апеляції до сфери почуттів та емоцій викладача і студента, а також метафоричні повідомлення і власно метафори.

Література:

1. Колеснікова Г.И. Психологическое консультирование. – Ростов н/Дону: Феникс, 2004.
2. Словарь практического психолога / Сост. С.Ю. Головин. – Минск, 1998.
3. Хьелл Л., Зинглер Д. Теории личности. – Спб.: Питер Пресс, 1997.
4. Чайкіна Н.О. Моніторинг якості підготовки фахівців у системі вищої освіти / Практична психологія та соціальна робота: науково-практичний освітньо-методичний журнал. – №5.(146). – Київ, 2011. – С.46 – 52.